

Απολίτικοι Πολίτες και (μετα)Δημοκρατία

Κατερίνα Καραγεώργου, Υπ. Δρ. Κοινωνικής Ψυχολογίας

Πάντειο Πανεπιστήμιο

k.karageorgou@gmail.com

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι η ανάδειξη της συζήτησης γύρω από την πρόσληψη του απολίτικου και πώς αυτή επηρεάζεται από το διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό και κοινωνικό-πολιτικό περιβάλλον των σύγχρονων δημοκρατιών. Αποτελεί ο απολίτικος το προϊόν της (μετα)δημοκρατίας (Κράουτς, 2006) ή το μέσο για την αλλαγή της;

Η απολιτικότητα, όπως ορίζεται μέσα από σύγχρονα λεξικά, δεν φαίνεται να αποτελεί πρόσφατη σύλληψη. Εντοπίζεται αυτούσια ή περιφραστικά σε αρχαία κείμενα, αλλά και σε νεότερα φιλοσοφικά, άλλοτε εξυμνώντας και άλλοτε απαξιώνοντας την πολιτική ουδετερότητα. Μάλιστα είναι σχεδόν ισάριθμες οι αντικρουόμενες αναφορές. Προς αυτή την κατεύθυνση, η ιστορική -ή καλύτερα φιλοσοφική- αναδρομή του όρου θα διευκολύνει την επεξήγησή του στο παρόν και θα διαφωτίσει πιθανή μετεξέλιξη του στο μέλλον.

Ξεκινώντας από την αρχαιότητα είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ορίζεται και αντιμετωπίζεται ο απολίτικος άνθρωπος εκείνης της περιόδου. Μία άκρως αρνητική στάση διαμορφώνεται απέναντί του τόσο από τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη όσο και από τους Θουκυδίδη και Πλούταρχο. Αντιθέτως, μια θετική αντιμετώπιση προβάλλεται από τον Επίκουρο, τους σκεπτικιστές και τους κυνικούς φιλοσόφους.

Ανάλογη αμφιθυμία συναντάται στις διαφοροποιημένες εκδοχές της απολίτικης στάσης που καταγράφονται από την σύγχρονη -διεθνή και εγχώρια- βιβλιογραφία, πράγμα που μας έχει υποψιάσει για τις πολλαπλές μορφές "απολίτικ" που ενδέχεται να συναντήσουμε. Οι Amna & Ekman (2014), ξεφεύγοντας από την κλασική διάκριση μεταξύ ενεργών και παθητικών πολιτών, κατέληξαν στην ύπαρξη μιας ιδιαίτερης τυπολογίας, αυτής των «stand-by», «unengaged» και «disillusioned» πολιτών. Η διεθνής βιβλιογραφία βρήκει ανάλογων αναφορών και χαρακτηριστικά παραθέτουμε τους «critical citizens» της Norris (2002), τους «monitorial citizens» του Schudson (1996, 1998), αλλά και τους «apartisan citizens» του Dalton (2013).

Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί η κομματική αποευθυγράμμιση και η γενικότερη μείωση της παραδοσιακής πολιτικής συμμετοχής τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ¹, καθώς και η ανησυχία ορισμένων αναλυτών για την προοδευτική κατάληψη της 'πραγματικής' δημοκρατίας λόγω της μετατόπισης του κέντρου βάρους και λήψης των αποφάσεων από τους πολίτες στις πολιτικές ελίτ με την προσχηματική χρήση των δημοκρατικών διαδικασιών. Μέσα σε αυτό το κλίμα εντοπίζεται και η εκδήλωση μίας αντι-πολιτικής κουλτούρας απογοήτευσης -ακόμα και μίσους για την πολιτική- που έχει αναπτυχθεί εντός των πολιτών (Hay & Stoker, 2009).

Τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής έρευνας που διεξήγαμε μας οδήγησαν στη διάκριση μεταξύ αρνητικά και θετικά φορτισμένων 'απολίτικ'. Οι πρώτοι παρουσιάζονται διαχρονικά ως απειλή για την ποιότητα της δημοκρατίας, ενώ οι δεύτεροι -οι φαινομενικά απολίτικοι- ως μοχλός επανεκκίνησης συλλογικών και κοινωνικών διαδικασιών που ενδεχομένως να οδηγήσουν σε αναβάθμιση της σύγχρονης δημοκρατίας.

¹ Topf, 1995; Dalton, 1996; Blondel et al, 1998; Jacobson, 2001; Patterson, 2002; Franklin, 2004; Fieldhouse et al, 2007; Stoker, 2010

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Amna, E. & Ekman, J.** (2014). Standby citizens: diverse faces of political passivity. *European Political Science Review*, 6, 261-281.
- Blondel, J., Sinnot, R. & Svensson, P.** (1998). *People and Parliament in the European Union*, Oxford: Clarendon Press.
- Dalton, R. J.** (1996). *Citizen Politics* (2nd ed.). Chatham, NJ: Chatham House.
- Dalton, R. J.** (2013). *The apartisan American: dealignment and changing electoral politics*. Thousand Oaks, California: CQ Press.
- Fieldhouse, E. et al.** (2007). Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people. In Europe: evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey. *European Journal of Political Research* 46 (86), 797-822.
- Franklin, M.** (2004). *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hay, C., Stoker, G.** (2009). Revitalising Politics: Have We Lost the Plot. *Representation: The Journal of Representative Democracy*, 45 (3), 225-236.
- Jacobson, G. C.** (2001). *The Politics of Congressional Elections*. New York: Longman.
- Norris, P.** (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism* (p. 290). Cambridge: Cambridge University Press.
- Patterson, T. E.** (2002). *The Vanishing Voter: Public Involvement in an Age of Uncertainty*. New York City: Knopf.
- Schudson, M.** (1996). What if civic life didn't die? *The American Prospect*, 25, 17-20.
- Schudson, M.** (1998). *The Good Citizen: A History of American Public Life*. New York: Free Press.
- Stoker, G.** (2010). The Rise of Political Disenchantment. In Hay C. (ed.), *New Directions in Political Science* (pp. 43-63). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Topf, R.** (1995a). Electoral participation. In: Klingemann, H.-D. & Fuchs, D. (Eds.), *Citizens and the State*. (pp. 27-51). Oxford: Oxford University Press.
- Topf, R.** (1995b). Beyond electoral participation. In: Klingemann, H.-D. & Fuchs, D. (Eds.), *Citizens and the State*. (pp. 52-91). Oxford: Oxford University Press.

Ελληνική βιβλιογραφία

- Κεχρολόγου, Χ.** (2012). Το λάθε βιώσας του Επίκουρου αποτελεί απόσυρση του πολιτικού; Στο «Φιλοσοφείν», τεύχος 6, σελ.98-108.
- Κράουτς, Κ.** (2006). *Μεταδημοκρατία*. Αθήνα: Εκκρεμές.
- Λαμπρίδης, Ε.** (1962). *Θουκυδίδου Ιστορία. Πρόλογος, μετάφραση, σχόλια. Εισαγωγή: Ι.Θ. Κακριδής. I-IV*. Αθήνα: Γκοβόστης.
- Long, A.** (1987). *Η ελληνιστική φιλοσοφία, Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί*. (Σ. Δημόπουλος, Μ. Δραγώνα-Μονάχου Μτφρ.). Αθήνα: ΜΙΕΤ
- Μάνος, Α.** (2006). Οι Στωικοί περί της αυτοχειρίας. Στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τεύχος 98, σελίδες 130.
- Μοσκόβης, Β.** (1989). *Αριστοτέλους Πολιτικά I-II*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σπυρόπουλος, Η.** (2009). *Πλάτων: Πρωταγόρας*. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.
- Τσακατικά, Β., Οικονόμου, Μ.** (1987). *Πλουτάρχου βίοι : Σόλων-Θεμιστοκλής-Περικλής: Β' Γυμνασίου* (10η εκδ.). Αθήνα : ΟΕΔΒ.